

TANTO BILA ALA TANTO BILA?

Lan asko egiten da Euskal Herrian: folklore mailan, abesti alderditi, arte arloan, hizkuntza sailcan, irakaskuntza alorrean eta abarretan.

Inoiz ez bezalako dantzari taldeak ditugu, behin ere baino abeslari, artista, idazle, irakasle hobeak. Herriak sekula baino ezagunagoak ditu, gainera, bere dantzariak, poetak, bertsolariak, margolariak, idazleak, irakasleak eta abar. Jaialdiak, saforak, hamabostaldiak, diskoak, ikstelak, liburuak eta abar ugaltzen eta markak ontzen ari dira.

Lan ikaragarria egiten ari gara kultura mailan. Euskal indarren eskutian dagoela, uste dugu gainera, herrikuntza eta joritasun hau guztia, zorionez.

Baina gizarteko hausi-mauzien gidaritza, ez dugu uste, euskal indarren eskutian dagoenik. Ez dugu euskal indarrek lanean ari ez direnik esaten lanean ari direlako erortzen dira leze zuloetara. Gizarteko hausi-mauzien dihardutenen euskal indarrek jasan dute eta jasaten dute inork ez bezala bururaren nekea eta eraso.

Gaurregiro hausi-mauzien, ordea, nahas mahas zurrubilotsuak gairiditu dituela, uste dugu, elkartasun faltaz. Izan ere tanto bila gabiltza denok. Talde bakoitzak jaso nahi ditu tanto guztiak. Oso erraz ahaztu ohi zaigu herria.

Gaitz berdinean eror gaitzek idazleok ere. Taldeak adiskideak eta etsaia ahazturik idatzi behar genuke, askatasun osoz, txaloari eta erasori jaramonik egin gabe. Baina alderdiakirean gaitzak joak gaude idazle eta aldizkariak ere.

Besteak beste herri iritzia jaso, bistaratu, landu eta zuzentzeko eginkizuma dugu. Aldizkariaren eginkizunetarik bat litzateke zurrubiloak non diren eta olatuak nondik datozten jendea ohartaraztea. Gizarteko hausi-mauzien eta gertaeren isla eta distira izan behar lukete aldizkariak.

Ez dago gure esku, ordea, xehetasun gehiegi ematea. Ez dugu horretarako baimenik. Bagenu ere gauza izango ote ginateke? Eta gauza izanik izango ote genuke ausartziarik?

Hunpean muturrjoka ari direnen antzera ari gara muturrjoka nork nor jotzen duen ez dakielarik. Hau bederen salatu beharko genuke pentsatzeko beta dugunok. Ez da harritzekoa kalean burrukan dabilena itsus-mustuan ihardutea. Guk argi egin behar diogu, guk pentsarazi behar diogu. Uste horretan da burrukaria.

Ez dugu garbi hitzegiteko aukerarik, baina bagenu ere garbi mintzatu ote gintzaizkioke? Noren zerbizutan diharduen galdatzeko hainbat ausardi izango ote genuke, gutxienez ere.

Geldirik dagoena eztenkatu, lo dena esnatu eta dabilenari eta ari denari pentsarazi egin behar lioke aldizkari batek. Baita inoiz hutsegino badu eta hankasartzeak egingo baditu ere. Behin ere ez hutsegitea eta behin ere hankasartzerik ez egitea baino barkagarriago zaio aldizkari bati gizarteko hausi-mauzi eta nahas-mahas zurrubilotsuetan argi egin nahirik inoiz zikintzea.

Herriak ez du askotan azterbiderik eta pentsabiderik, ezin eho hainako iritzi, zurrumurru, aholku, eta agindu pilatu zaio errotan. Ezin ditu xehatu. Txinparta darie errotarri, erre usia. Idazleok lagundu beharko genioke herriari berexen eta ehotzen. Baina...

Taldeak tanto bila eta tanto hila ibili ohi dira, ekintza zabaltzen. Guk ez dugu ez tantorik eta ez tantorik nahi.

Don Aklino kritiko da. Kritiko literarioa. Euskal literaturaren kalitate onak osasuntsu jarrai dezan, begiratzan du.

Libururen bat agertzen denean, Argitaldierik, aldizkariak, hangoek eta hengoek. Don Aklino bere eritzi eskatzen diote. Inori ez zaio bururatu liburu baidatzea. Don Aklino, bere xentimo garestiak bi aldiz kontatu, kalera jetxi, ta liburu besapean etxeraten da.

«Zergatik ez ote dizkie Argitaldierik kritikoak zabalkundeak hasi baino astebe lehenago baidatzen liburuak? Mundu guzian bezala», pentsatzen du bere artean.

Liburu puntarik punta irakurtzen du. Luma hartu ta lehenengo inpresioak idazten ditu paper batean. Zirriborro batzuk.

Berriz irakurtzen hasten da, luma eskuan duela. Lerro bat azpimarkatzen du. Bestearen baxter aldean galdera bat markatu. Halako orrialdetan fletxa bat jartzen du, hogei orrialde lehenagoko zerbaite gogoratzeko. Apunteak hartu ta hartu ari da. Don Aklino paper pila bat bete du apuntes eta oharrez. Liburu zikin-zikindu du. Atzeko aurrera ta aurrez atzera dena irakurri du. Pasarte pare bat hiruzpalau aldiz segidan irakurri du. Bi aldiz boz altuan.

Jeiki ta, irakurtzen ari zen artean burura etorritako liburu denak. Liburu apaletatik ateratzen ditu. Denezaren bat bai. Mahain gainean plaztzen ditu. Konparazio batzuk egin behar litzuke, ezta? Liburu bat hartu, iriki, han eta hemen presapresaka begiratu, nota hartu, atzera ta aurrera erabili, orriak dantzan, behatz punta bustiz, orriak hamarna edo hogaina pasatu, utzi liburu, beste bat hartu, berehalaxe lehenago bera berriro hartu, atzera lehenago zeremoniak egin, utzi berriro, eta Don Aklino, kritiko sonatu bat ez balitz, zoratu egin dela edo ximu bihurtu dela, pentsatuko zenuke. Baina ez, horrelaxe ibiltzea da bere ofizioa. Kritiko da, baten eta ximu zoro

baten artean alderik ezakutzen baiduzu behintzat.

Orain —honez gero berandutzen hasi da— Don Aklino prest dago bere kritika idazten hasteko. Apuntee ordenatzen ditu. Pipa bitzen du.

Oraindik ez du lehenengo frasa bukatu: «eti! eti! hau idazten baidat. Don Merluzio gozua jarri zaidak!». Don Merluzio liburuaren argitaratzea da. Frasa aldatzen du. «Honekin, seguru asko, Karkomio Argitaldaria espaz beteko diat». Aldatzen du. «Karkomio Elkarago minduko zaidak honekin, gero». Aldatzen du. Don Merluzioren, Karkomio Argitaldarien, Karkomio Elkaragoaren, Mikokarmio aldizkariaren, gustoa egiten du. Azkenean badu frasa bat. Pipa bitzen du.

«Hau ez zaio idazleari gustatuko», pentsatzen du. Eta pentsamendu honek benetan kezkatzen du Don Aklino. Izan ere, Don Aklino ez da kritiko literario bakarrik. Han, gazte denboran, poesia batzuk publikatu zituen. Orduan ez zituen inork errepertatu. Eta, noizpait, probintziako aldizkari ilunen batetan ere zertxobait publikatu zuen. Orain, kritikaren bat hasi orduko, idazle guzietan iritzen diote Don Aklino: «eta heuk? Zer egiten duk heuk?». Don Aklino frasa aldatzen du.

Don Aklino ez lioke inori sumo txarrik izateko atxakiarik eman nahi. Kritikoaren lehenengo obligazioa objektibo izatea da. Baina zer da objektibo izatea, jendea konturatzan ez bada, objektibo zarena? Kritikoaren lehenengo obligazioa objektiboaren plantak ondo egitea da. Bestela ez du ezer balio.

Orria paper-zorrora bota ta berria hartzen du. «Ona idazleari berari galdetzea litzateke». Telefono hartu ta lumeroko markatzen hasten da. «Jesus!» esan eta dudamudatan galdetzen da. Ez. Mundu guztiak daki. Don Aklinoaren eta idazlearen artean ikaragarriko diferentzia ideologikoak eta sozial-

-politikoak daudela. Idazlearen pentsamendua, ez dago oso garbi. Baina Langile Alderdi Sozialista Demokratiko Superpopularrakoa dirudi. Hala entzuten da behintzat. Eta berea, Don Aklinoarena. Langile Alderdi Sozialista Demokratiko Popularraren tankerako bakarrik omen da. Hala esaten du jendeak. Don Aklino erreazionario bat da. Idazleari probokazio bat irudituko zaio Don Aklinoaren deia. Leze hori ez dago telefonoz ere gairiditzerik. Ez, elkarriketa batetarako ez dago baste komunik.

Don Aklino bere kritikarako oinarri neutralago bat bilatzen du. «Literaturaren lehenengo obligazioa bere obligazioak betetzea da», idazten du. «Bere edertasun egiten du literatura eder». «Literatura burgesa txarra da».

Don Aklino bere apunte ta ohar mordoari begiratzan dio ta tristuraz betetzen da. Ez, ez du alferrik hainbeste lan egin. Gainera, idazleak beti kexu dira, kritikan ez dagoela. Don Aklino kritika serioa eta ongi finkatu bat egin behar du. Mami-mamitsua. «Dostoiwskik Thomas Mannen Mauriac Barojaren Xillardegiko Agirre Saizartxundi», idazten du.

Telebista bukatu da. Andrea sartzen da: «Zer ari zara?» Don Aklino bere frasa irakurtzen dio. Joxepak: «ni ohera noa. Nahi du zunean». Sukaldeko argia italtzen du.

Baina entzuten da. Don Aklino beste paper bat hartzen du. Pentsa ta pentsa dago. Pentsa ta pentsa dago. Pentsa ta pentsa dago, dago, dago, dago, dago. Joxepa sartzen da, tobaja haundi bat jantzita. Zintz egiten du. «Seilurik ba al dugu?», galdetzen du Don Aklino. «Sei beharko nituzke».

Don Aklino bere kritikaren kopiak baidatzen ditu, sei zuzenbide-tara: «Liburu eder hau euskara batuan dago».

Joxe Azurmendi

Euskera, zientzia hizkuntza

Katalana, zientzia hizkuntza idatzi nuen Z. Argiaren Urtarrileko 19ko alean. Oraingoan, Euskera, zientzia hizkuntza egin nahi nuke.

Katalanen eta euskaldunen egotria nahiko desberdina da: inguruko hinkuntzen duten harremana, hitzegiten duten jendetzarena, duten zientzi tradizioa, tab... bat. Baina, hala ere, badugu zer ikasirik aurrera gartsuki ari zaizkigun katalanengandik.

Euskerak ere badu zertaz abesturik zientzia alorretan; hankutsik gaude benetan; orain ari gara, lehen aldiz, zenbait zientzia gai urratzen.

«Euskera eguneroko azterketetan erabil behar lukete gure zientziariak». Baina non dira gure zientzi gizonak? Mitxelenak dioten bezala: «Egin dezagun euskaldunen batek asmatzen edo aurkitzen duela egun edo bihar Einstein-ek fisikan edo Fleming-ek medikuntzan asmatu edo aurkitu dutenen pareko zerbaite. Ez dugu berehalakoan ikusiko, izpiritu (!) gaietan saiatzen diren euskaldunek maiz aldiguten bait dute guregandik...» Gelditzen direnaren, zenbat da bere eguneroko gaiak euskeraz erabiltzeko gai? Katalanen rekomendazioa ondo datorrigu hemen: berrikasketa bat egin behar du bakoitzak.

Irakaskuntzan gure hizkuntza erabiltzea ez da ezinezko gauza beti. «Ez dugu euskal unibertsitateak» (Ez katalanek ere). Unibertsitateak, euskal maixu eta guzti, emanen digutela uste ahal dugu? Hor ditugu fakultade batzuk, amaika institutu. Euskaldunak den tokian bada gauza bat baino gehiago egite-

ko biderik. Baina horretarako euskeraz jakin behar eta irakasteko mailan gainera. Ari zaizkigu, hala ere, dibulgazio aldizkari batzuk sortzen: ELHUYAR eta ARANZADIA. NA azken aldi honetan e.b. Bide egokiak gure estudiantia eta besteak hizkuntza zorroztan hasteko.

Euskeraz gure azterketa lanak argitaratzeari, orainoz ez diot etorkizunik ikusten —reinbidazio batena ezik— eta gurea baino hizkuntza zabalagoetara jo beharko dugu. Gure bigarren hizkuntza gaztelania edo frantsesa dugu (askorentzat hizkuntza lehenak) eta hoietan argitaratzeko ohiura dugu. Geurea baino zabalagoa dugu gaztelania e.b. bainan ez gehiegi, aurreko puntuetan ikusten denez, katalanek ere bere hizkuntzaren pareko egin dute zientzia mailan. Ingelesera edo jo beharko dugu, zabalatasunaren atzetik bagabiltza; bainan zein hizkuntzatan egin bakoitzaren eskutan dago; zein alorretan mugitzen den, bere hizkuntz ezjakintasunaren arabera, tab.

Ingelesari zabalatasunaren ohorez makurtzen bagatzaiozkie ere, jende asko da oraindik hizkuntza horretan erraztasun handirik lortu ez duenik. Gaur hainbat hitzaspertu guti eginda aldizkarietan, eta ez duela ezer esaten konturatzeko denbora luzea igarotzea ez da inorentzat pozgarri.

Nahiz ingelesez egin, euskerak behar luke, gaurko zientzia aldizkarietan, duen baino leku gehiago (Euskaltzaindikoa ere bai). Lan guzian aurretik edo ondoren laburpen luze batzuk euskeraz egiten ohi behar genuke, gutienez ka-

talanek katalanez egindakoan ingelesari eskaini nahi dioten gisakoa. Euskeraz bakarrik ematea «mutua oihulari hartzea» bada ere, aurrerapen berri, zuzen zuzen, euskeraz hartu behar genuke euskaldunok, nahiz eta gaztelaniaz edo frantsesez ere jakin.

Marzelino Aizpurua

